

ábhair

Síonchaitheamh: cad a dhéanann aimsir na hÉireann?

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le marcáil chaite ar an gclós súgartha nó le péint ag scamhadh de chlaí, agus tabhair an t-ainm síonchaitheamh air. Tuarann na daltaí cé acu is mó a athróidh amuigh faoin aer: an páipéar, an fhabraic, an scragall nó an chailc. Ansin cuireann siad na traenacha le péirí comhoiriúnacha Amuigh/Istigh i gcomparáid le chéile le gloine formhéadúcháin, agus breacann siad síos focal amháin do gach péire. Tugann na grúpaí scór 1–2–3 don chailc, don pháipéar agus don fhabraic; téann scóir an ranga isteach i gcairt an taifeadáin sonraí. Críochnaigh le nótaí gearra sa Dialann Imscrúdaithe agus le plé, ar an scáileán amháin, faoin méid a dhéanann aimsir na hÉireann d'ábhair.

Cuspóirí foghlama

- Breathnaigh ar conas a d'athraigh aimsir na hÉireann ábhair a fágadh amuigh faoin aer, trí iad a chur i gcomparáid le samplaí comhoiriúnacha a coinníodh faoi fhoscadh
- Cuir na samplaí a bhí amuigh faoin aimsir i gcomparáid leis na samplaí a bhí faoi fhoscadh, agus taifead na hathruithe

Sula mbuailfidh an clog – ullmhúchán

Ná socraigh an ceacht seo ach amháin má tá na samplaí réidh: 1–2 sheachtain roimh ré, fág péirí comhoiriúnacha (páipéar, fabraic, scragall, cailc) amuigh faoin aer agus coinnigh leathchúpla comhionann de gach ceann i gcófra tirim; cuir lipéad Amuigh/Istigh orthu. Trae amháin do gach grúpa agus gloine formhéadúcháin amháin do gach péire. Rogha eile: péirí grianghraf ar an gclár bán idirghníomhach d'ábhair a bhí amuigh faoi aimsir na hÉireann i gcomparáid le hábhair nua, agus péire fíor amháin más féidir.



Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
sraith samplaí a fágadh amuigh faoin aimsir roimh ré (páipéar, píosa fabraice, scragall cistine, píosa cailce; duilleog, más mian leat)	1	grúpa	seomra ranga	sraith ranga amháin de shamplaí a bhí amuigh faoin aimsir, a chuirtear ó ghrúpa go grúpa; nó péirí grianghraf ar an gclár bán idirghníomhach le péire fíor amháin mura bhfuil na sraitheanna a fágadh amuigh réidh
sraith chomhoiriúnach samplaí a coinníodh faoi fhoscadh (an páipéar, an fhabraic, an scragall agus an chailc chéanna; duilleog a coinníodh istigh, más mian leat)	1	grúpa	seomra ranga	sraith ranga amháin den leathchúpla a coinníodh faoi fhoscadh, le roinnt idir na grúpaí; nó ábhair chomhoiriúnacha nua/nár úsáideadh, á dtaispeáint in aice leis na grianghraif de na hábhair a bhí amuigh faoin aimsir, sa rogha éigeandála
gloine formhéadúcháin	1	péire	trealamh na scoile	gloine formhéadúcháin amháin do gach grúpa, nó breathnú cúramach gan gloine formhéadúcháin
trae sórtála nó bosca éadomhain do na péirí samplaí	1	grúpa	seomra ranga	clár glan nó leathán seanchárta ar an mbord
lámhainní indiúscartha (roghnach)	1	dalta	ollmhargadh	ná bac le lámhainní; ina ionad sin, nitear na lámha go críochnúil
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	páipéar glan le ceannteidil don sampla agus do conas a d'athraigh sé

Pointe sábháilteachta

D'fhéadfadh na samplaí ón taobh amuigh a bheith tais nó deannachúil. Glan na boird tar éis na hoibre leis na traenacha agus déan cinnte go níonn gach duine a lámha sula bhfágann siad an seomra.





Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Coinnigh é seo gearr. Ná taispeáin ach grianghraf amháin nó rud amháin a bhí amuigh faoin aimsir — ná leag amach na traenacha fós, nó beidh na daltaí ag láimhseáil rudaí seachas ag éisteacht. Glac trí nó ceithre smaoineamh go tapa agus athluaigh na rudaí laethúla a thugann siad faoi deara: dath tréigthe, scoilte, bog.
- **Cad is síonchaitheamh ann?:** Ná scríobh ach an focal síonchaitheamh ar an gclár. Coinnigh siar an focal 'faoi fhoscadh' go dtí go dtaispeántar na traenacha. Má deir duine éigin nach bhfuil ach cuma shalach ar na samplaí a bhí amuigh, fiafraigh: má scuabaimid an salachar díobh go réidh, an bhfuil cuma dhifriúil orthu fós, nó an mbraitear difriúil iad fós?
- **Cad a cheapaimid a tharla?:** Cuir ceist an imscrúdaithe, ansin bíodh Smoinigh-Péireáil-Roinn ann faoin bpáipéar, faoin bhfabraic, faoin scragall agus faoin gcailc. Ní bhíonn tuar riamh mícheart. Más mian leat, breac síos trí fhocal ó na tuair ar an gclár le seiceáil níos déanaí — ná nocht torthaí na samplaí fóra fós.
- **Na samplaí a chur i gcomparáid:** Bíodh na traenacha réidh sula suíonn na daltaí. Léirigh péire iomlán amháin ag barr an ranga (iontas-tuar-breathnú-smaoineamh), agus tabhair 'faoi fhoscadh' ar an leathchúpla a bhí istigh. Nocht na tascanna ar an gclár líne ar líne. Siúil timpeall ag éisteacht le caint bheacht — tréigthe, scoilte, níos boige, níos lú — agus déan cinnte go mbreacann gach dalta síos focal amháin nó sceitse beag bídeach do gach sampla sula mbailítear na traenacha.
- **Cad a dhéanann an aimsir?:** Léirigh conas scór a thabhairt do phéire soiléir amháin (an chailc go minic): 1 beagnach mar an gcéanna, 2 beagán difriúil, 3 an-difriúil, le cúis. Ní thugann na grúpaí scór ach don chailc, don pháipéar agus don fhabraic; bailigh scóir an ranga, ansin bíodh vóta tapa ag an rang ar fad faoin scragall. Léirigh: Thug mé faoi deara... mar sin ceapaim go ndearna an bháisteach síonchaitheamh ar an gcailc.
- **Ár dtorthaí a chur ar chairt:** Oibrigh féin an taifeadán sonraí ar an gclár bán idirghníomhach. Glaonn na daltaí amach na ceithre scór ranga a aontaíodh, nó taispeánann siad iad ar a méara; clóscríobhann tusa iad, ansin brúigh Taispeáin an chairt. Fiafraigh cén barra is airde/is ísle agus an dtagann sé leis na tuair — an fhianaise ar dtús, ní rás le bheith ceart.
- **Taifeadadh agus críochnú:** Fág na traenacha amuigh ar feadh thart ar cheithre nóiméad le haghaidh nótaí gearra — frása amháin faoin athrú do gach sampla, ansin pinn luaidhe síos. Déan an plé 'ciall a bhaint as' ionas go bhfreagróidh an rang ceist an imscrúdaithe le chéile. Glan na boird más gá; níonn gach duine a lámha sula bhfágann siad.

Cad ba cheart a fheiceáil

Tar éis fíoraimsir na hÉireann, is minic a bhíonn an chailc níos lú, púdrach nó tuaslagtha go páirteach (scór ard); bíonn an páipéar roctha, tréigthe nó stróicthe; bíonn an fhabraic níos tréigthe nó níos righne; agus ní bhíonn ach níos lú loinnreach nó níos mó roc sa scragall (scór níos ísle). Braitheann na torthaí cruinne ar an méid ama a bhí na samplaí amuigh. Má tá cuma beagnach mar an gcéanna ar an dá shraith, abair é sin go macánta agus fiafraigh cén aimsir a fuair na samplaí i ndáiríre — is sonraí iad torthaí gan choinne freisin.

**Míthuiscintí agus idirghabhálacha**

- **Níl ann ach go bhfuil sé salach, sin an fáth a bhfuil cuma dhifriúil air.** — Fiafraigh an bhfanann athrú sa dath, sa bhoige nó sa chruth má scuabtar an salachar de go réidh. Is éard is síonchaitheamh ann ná an t-ábhar féin ag athrú, seachas salachar ar an dromchla.
- **Ní athraíonn scragall riamh mar gur miotal é.** — Coinnigh an scragall Amuigh agus an scragall Istigh taobh le taobh faoin ngloine formhéadúcháin. Taispeáin go bhfuil cuid den loinnir imithe as nó go bhfuil roic bhreise ann — is féidir le hathrú a bheith beag gan an t-ábhar a bheith imithe.
- **Athraíonn gach ábhar a bhíonn amuigh ar an mbealach céanna.** — Taispeáin na barraí ar chairt an ranga. Toisc nach bhfuil airde na mbarraí go léir mar an gcéanna, is léir nach ndearna an aimsir an méid céanna síonchaithimh ar an gailc, ar an bpáipéar, ar an bhfabraic agus ar an scragall — sin é an fáth ar chuireamar roinnt ábhar i gcomparáid.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Oibrigh le péire daltaí ag bord an mhúinteora ar phéire samplaí amháin a léireoidh tú; glac le focal amháin nó sceitse beag bídeach do gach sampla, ag úsáid na dtosaithe abairte i gcéim 4. • Tabhair tosaithe abairte ó bhéal le haghaidh nótaí na dialainne: Bhí an chailc a bhí amuigh... Bhí an chailc a bhí istigh...	• Spreag focal beacht amháin faoin athrú seachas 'uch!' (tréigthe, níos boige, púdrach) agus scór soiléir 1–2–3 le cúis don chailc, don pháipéar agus don fhabraic.	• Scór grúpa eile a cheistiú le fianaise, nó a mholadh cad ba cheart a thriail an chéad uair eile má bhí cuma beagnach mar an gcéanna ar na péirí (níos mó ama amuigh, áit níos fliche). • Déan nasc le péint atá ag scamhadh, le comharthaí atá tréigthe nó le línte péinte atá caite, rudaí is féidir leo a fheiceáil timpeall na scoile.

Nasc traschuraclaim

Ceangail le snáithe Sonraí na Matamaitice — déantar barraí de scóir 1–2–3 an ranga; léigh cén t-ábhar is mó agus is lú a d'athraigh.